

Suradnja s roditeljima u predškolskoj ustanovi: analiza pojedinih aspekata

UDK: 373.2

37.014.53

37.018.26

37.064.1

Stručni članak

Primljeno: 15. 10. 2010.

Dr. sc. Nataša Vlah¹

Dječji vrtić Rijeka, Rijeka
natasa.mirolovic@ri.t-com.hr

Doc. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić²

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci
sanjatv@ufri.hr

Sažetak

S obzirom da suradnja roditelja i odgajatelja predškolske djece predstavlja jedan od osnovnih preduvjeta uspješnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja djece unutar sustava predškolskih ustanova u našoj zemlji, osnovni cilj ovog rada bio je pokušati prikazati postojeću situaciju, te teoretski preispitati mogućnosti unapređenja pedagoškog rada na području suradnje s roditeljima

¹ Nataša Vlah je diplomirala, magistrirala i doktorirala na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U svom se trinaestogodišnjem znanstvenom i stručnom radu bavila socijalnom integracijom djece i adolescenata s posebnim potrebama.

² Sanja Tatalović Vorkapić nositelj je kolegija: Razvojna psihologija, Emocionalna inteligencija, Psihologija ranog učenja i poučavanja, Razvojna psihopatologija i Pozitivna psihologija

i drugim skrbnicima djece. Pored toga, fokus rasprave u radu jest usmjeren ka jednoj specifičnoj problematici koja se odnosi na ispitivanje mogućnosti unapređenja pedagoškog i savjetodavnog rada na području suradnje s roditeljima čija djeca imaju posebne odgojne i obrazovne potrebe³.

Stoga su početno prikazana relevantna stručna i znanstvena istraživanja provedena u našoj zemlji koja utemeljuju opravdanost postavljanja navedenog problema. Također, prikazani su relevantni podaci iz područja zakonske regulative, kao i značajni statistički pokazatelji u Republici Hrvatskoj. Na osnovu rasprave kreirane su preporuke za daljnji znanstveno-stručni rad s ciljem što efikasnije suradnje između odgajatelja i obitelji djece radi njihove uspješne socijalne integracije, kao i buduće istraživačke smjernice.

Ključne riječi: suradnja, odgajatelji, roditelji, djeca s posebnim potrebama

Uvod

Uključivanje djeteta u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na bilo kojoj razini, te pohađanje predškolskih ustanova u ranoj razvojnoj dobi predstavljaju neke od značajnih elemenata buduće uspješnosti u školovanju i socijalnoj adaptiranosti (Tatković i Špelić, 1998.; Ilišin, Marinović Bobinac i Radin, 2001.; Cascio, 2004.; Berlinski, Galiani i Gertler, 2006.; Magnuson, Ruhm i Waldfogel, 2007.; Berlinski, Galiani i Manacorda, 2008.). Također, značajno veliki broj radova je potvrdio ove nalaze i na populaciji djece s posebnim potrebama (Blau i Currie, 2004.; Schweinhart, Montie, Xiang, Barnett, Belfield i Nores, 2005.; Belfield, Nores, Barnett, Schweinhart, 2006.). Za ilustraciju ove tvrdnje, prema istraživanju Ilišin i suradnika (2001.) se na razmjerno reprezentativanom uzorku ispitanika za našu zemlju, uključenost u ustanove predškolskog odgoja pokazala kao element koji pogoduje boljim obrazovnim postignućima djece viših razreda osnovne škole. Pored ostalih nalaza, pojedini rezultati ukazuju da bi se sociokulturna depriviranost djece nižeg socijalnog porijekla mogla ublažiti razvojem infrastrukturne mreže predškolskih institucija u ruralnim sredinama, kao i pojeftinjenjem i povećanjem postojećih vrtičkih kapaciteta u urbanim sredinama. To bi omogućilo široki obuhvat djece predškolske dobi. Ilišin i suradnici (2001.) naglašavaju kako su svjesni činjenice da je za tako nešto potrebno razmjerno bogato društvo te da očekuju da će se socijalne razlike i nejednakosti u obrazovnim mogućnostima nastaviti manifestirati od najranije dobi s tendencijom njihova daljnjeg produblivanja.

³ Izraz djeca s posebnim potrebama objedinjuje djecu s teškoćama u razvoju i darovitu djecu

Uključenost djece u programe predškolskih ustanova

Uzme li se u obzir prethodno navedeno istraživanje, aktualni podaci o brojčanoj, dakle kvantitativnoj uključenosti djece u vrtiće govore u prilog nezadovoljstva postojećim stanjem u društvu. Prema službenim podacima objavljenim na internet-skim stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta (<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2195>) u 2009./10. pedagoškoj godini, ukupna obuhvatnost djece predškolske dobi u redovitim programima (petosatnim i desetosatnim programima) iznosi 58% djece predškolske dobi. Obuhvatnost djece kraćim programima je oko 28%. U godini dana prije polaska u školu programima predškolskog odgoja obuhvaćeno je 99,6% djece, što u redovitim vrtićkim programima što u programima predškole.

U Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje, te općem, obveznom i srednjoškolskom obrazovanju, stoji da „Prema strategijskom razvojnom dokumentu o odgoju i obrazovanju (*Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010.*) i *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoškoli* (2008.), među učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, ubrajamo učenike s teškoćama različite pojavnosti i stupnja oštećenja, te darovite. Radi se o „raznorodnoj skupini djece i učenika za koje su nužne razlike u ciljevima, odnosno očekivanim postignućima, sadržajima i metodama učenja i poučavanja sukladno njihovim individualnim sposobnostima i posebnostima“ (2010., str.201). Analizom domaće literature može se uočiti da se u našem društvu sve češće pristupa prema detektiranju, dijagnosticiranju, tretmanu, odgoju, obrazovanju i, konačno, socijalnoj integraciji osoba s posebnim potrebama s aspekta dvaju vrlo bitnih koncepata: koncepta ljudskih prava i koncepta socijalnog modela uključivanja osoba s posebnim potrebama u život zajednice (Dulčić, 2002.; Igrić, 2007.; Bouillet, 2010.). Stoga je zanimljivo navesti podatak da je u programima predškolskog odgoja obuhvaćeno 5,3 % djece s teškoćama, te 1,5% darovite djece (sva područja darovitosti) (<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2195>). Dakle, radi se o postotku od ukupno 6,8 % djece s posebnim potrebama, dok je prevalencija osoba s posebnim potrebama kod nas, prema podacima Hrvatskog registra o osobama s invaliditetom⁴ iz prosinca 2009. , 11,5

⁴ Termin invaliditet se koristi u administrativno-službenim definicijama što je regulirano Zakonom o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom (NN 64/01). U registar se nose podaci o vrstama tjelesnih i mentalnih oštećenja: oštećenje vida, oštećenje sluha, oštećenje govorno-glasovne komunikacije, oštećenje lokomotornog sustava, oštećenje središnjega živčanog sustava, oštećenje perifernoga živčanog sustava, oštećenje drugih organa i organskih sustava, mentalna retardacija, pervazivni razvojni poremećaji, duševni poremećaji te podaci o više vrsta oštećenja (Benjak, 2010.).

% ukupne populacije (prema Benjak, 2010.). Navedeno upućuje na određeni nesrazmjer koji nas potiče na postavljanje nekih pitanja konceptualnog i organizacijskog osmišljavanja bolje uključenosti sve djece, a osobito djece s posebnim potrebama u predškolske programe.

Prema važećem Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi (dalje: ZPON) u članku 1, stavak 3 stoji da su: „...*dječji vrtići javne ustanove koje djelatnost predškolskog odgoja obavljaju kao javnu službu*“ (1997.), što između ostalog znači da uključivanje djeteta u bilo koji od programa predškolske ustanove od najranije dobi za roditelje i društvo nije obavezan. Roditelj može birati predškolsku ustanovu za koju potom konkurira pri objavi javnog natječaja i ukoliko prijava njegovog djeteta zadovoljava propisane uvjete, mjesto tog djeteta je osigurano u dotičnoj predškolskoj ustanovi. Osim toga, propisani uvjeti za upis djeteta u pojedinu predškolsku ustanovu se značajno razlikuju u pojedinim lokalnim zajednicama, premda je dio koji se odnosi na specifične programe za djecu s posebnim potrebama reguliran navedenim zakonom. Međutim, ne postoji zakonska obveza prema roditeljima i skrbnicima da se djeca s posebnim potrebama uključuju u vrtiće, neovisno o tome primaju li ta djeca neki oblik rehabilitacijske pomoći unutar drugih institucija (zdravstvenih, privatnih, javnih udruga itd.). Time su, nažalost mogućnosti za uspješnu školsku adaptaciju i socijalizaciju neuključenog dijela djece znatno smanjene, što dugoročno gledajući povlači za sobom nebrojene razvojne nedostatke. U konačnici, očigledno neuključivanje djece s posebnim potrebama u vrtiće nema negativne učinke samo za djecu s određenim razvojnim teškoćama, već i za djecu bez teškoća u razvoju. Naime, nalazi relevantnih razvojnih istraživanja su jasno pokazali značajan porast pozitivnih moralnih emocija kao što su brižnost i empatija, te različitih obrazaca prosocijalnog ponašanja kod djece koja su imala priliku odrastati i dijeliti svoje vrijeme i prostor unutar jedne predškolske ustanove s djetetom/com koja imaju određene razvojne teškoće (Eisenberg i Fabes, 1998.).

Kurikulum predškolske ustanove

Programi predškolskih ustanova proizlaze iz kurikuluma, ovdje definiranog kao a) ciljno usmjerenog pristupa odgoju i obrazovanju, odnosno b) tijeka odgoja i obrazovanja kao djelatnosti i procesa (Grđan, 2008.). Socijalni konstruktivizam kao teorijska kurikulumaska podloga korespondira s odredbom ZPON koja je izrečena u članku 3, stavak 2. a glasi: „... *predškolski odgoj ostvaruje se u skladu s razvojnim osobinama i potrebama djece, te socijalnim, kulturnim, vjerskim i drugim potrebama obitelji*“ (1997.). Prema Miljak (2007.) socijalni konstruktivizam i sociokulturna teorija je podloga na kojoj se gradi, sukonstruira kurikulum ranog odgoja. Obzi-

rom na dob djece nema posebnih sadržaja koji bi se trebali obrađivati, već se polazi od sljedećeg stajališta: potrebno je posvetiti punu pozornost cjelokupnom pristupu ustroju ustanova, okruženju u njima, posebice socijalnom i kulturnom, jer sam ustroj ima tada izrazito odgojno djelovanje, više nego službeni kurikulum. U okviru ove problematike autorica raspravlja o organizaciji koja bi trebala biti u skladu s ljudskom (dječjom) prirodom, drugim riječima to bi trebala biti *organizacija koja uči*. Čepić i Krstović (2008.), u promišljanju cjeloživotnog učenja i organizacija koje uče za održivu budućnost, predlažu redefiniranje uloge odgojno-obrazovnih ustanova prema održivoj budućnosti. Jedna od tih uloga, a postavlja se kao problemsko pitanje ovog rada, jest i savjetovanje roditelja u vrtiću i ostvarivanje partnerske suradnje s njima. U takvim je nastojanjima, naglašava Slunjska (2008), vrlo značajno razvijati pozitivnu afirmaciju i motivaciju, kako kod samih odgajatelja tako i roditelja djece koja polaze vrtić, s obzirom da jednosmjerni naponi ne vode k pozitivnom odnosu dijaloga i suradnje. Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje, te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010.) za uključivanje djece s posebnim potrebama se, unutar pojedine predškolske institucije, predviđa izrada kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje, individualiziranog kurikuluma uz dodatnu stručnu potporu kao i izrada posebnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje za djecu s većim teškoćama u posebnoj odgojno-obrazovnoj skupini. Treba reći i to da pored navedenog, postoji i mogućnost osmišljavanja posebnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje za djecu s većim teškoćama u odgojno-obrazovnim ustanovama pod posebnim uvjetima. Međutim, ne postoji zakonom regulirana nužnost navedenog uključivanja. Za djecu s posebnim potrebama rana je intervencija osobito važna (Piante, Kraft-Sayre, Rimm-Kaufman, Gerche i Higgins, 2001.; Farrell, Elliott i Ison, 2004.; Coyne i Cowley, 2007.). Ta se važnost sagledava kroz uspješnost socijalne integracije (Viitala, 2007.; Walker i Berthelsen, 2007.).

Pronalaženje adekvatnog programa za dijete s posebnim potrebama je za sada prepušteno inicijativi i nastojanjima roditelja da ostvare navedeno pravo. Ipak, zakonom su regulirane sljedeće tri razine odgovornosti: odgovornost države, odgovornost lokalne zajednice i odgovornost uprave vrtića (Bouillet, 2010). Autorica navodi cijeli niz konkretnih postupaka na sve tri razine zaključujući kako integrirani odgoj i obrazovanje za djecu s posebnim potrebama „podrazumijeva usuglašenost mnogobrojnih elemenata ekološkog sustava, u kojem vrijede zakonitosti teorije sustava“ (Bouillet, 2010., str.105). Taj se ekološki sustav ovdje razvrstava na a) makrosustav, b) mezosustav i egzosustav i c) mikrosustav. Vrlo je značajno, kao što je to već do sada i naglašeno nekoliko puta, analizirati one aspekte odnosa iz mikrosustava koji se odražavaju iz odnosa predškolske ustanove i roditelja.

Roditelji i predškolska ustanova

Ostvarivanje kvalitetne suradnje s roditeljima, s ciljem poticanja optimalnog razvoja djeteta u budućem životu (Kikas, 2007.; Kontoniemi, Niilo, Poikkonen, Kikas, Kontoniemi, Rasku-Puttonen, Lerkkanen, Poikkeus, Veisson, Hinn i Kööp, 2007.; Niilo, Kikas, Veisson, Hinn i Kööp, 2007.; Poikonen, Kontoniemi, Rasku-Puttonen, Lerkkanen i Poikkeus, 2007.) i odgoju i obrazovanju⁵, može osigurati pravovremeno sprečavanje kasnijih nepovoljnih životnih ishoda, primjerice maloljetničke delinkvencije ili ovisnosti.

U okviru razmatranja prevencije ovisnosti u kasnijoj životnoj dobi, Ljubetić i Nejašmić (2005.) ističu ulogu partnerstva roditelja i odgajatelja u vrtiću. Pri tome ističu kako je suvremeni dječji vrtić mjesto građenja kvalitetnih odnosa između odgojitelja i roditelja koje se temelji na povjerenju (Kontoniemi i sur., 2007.) s ciljem prerastanja u partnerski odnos od čega višestruku korist imaju roditelji i odgojitelji, ali i djeca predškolske dobi. Time se od suvremenog dječjeg vrtića očekuje se da roditeljima osigura uvjete za stjecanje specifičnih znanja o roditeljstvu kako bi podigli razinu svoje pedagoške kompetencije za roditeljsku ulogu (Slunjski, 2008.). Između mnogobrojnih sadržaja pedagoškog obrazovanja roditelja važno mjesto imaju sadržaji usmjereni na poželjne načine komunikacije na relaciji roditelj-roditelj i roditelj-dijete. Autorice zaključuju da partnerstvo i odnosi u kojima se njeguju skrbne, a isključuju ubojite navike u komunikaciji, utječu na oblikovanje ozračja neophodnog za zdrav i cjelovit razvoj djeteta, te tako obitelji i dječji vrtići postaju mjesta primarne prevencije ovisnosti.

O pravovremenoj prevenciji nepoželjnih oblika ponašanja u kasnijoj životnoj dobi govore Bašić, Ferić i Kranželić (2001.) temeljem opsežnog empirijskog istraživanja provedenom krajem prošlog desetljeća na reprezentativnom uzorku djece i mladih u Hrvatskoj. Rezultati tog istraživanja omogućuju uvid u zaštitne i rizične čimbenike u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži, te njihovom izražavanju, a potom u promišljanju onih modela primarne prevencije i ranih intervencija koje će zadovoljiti njihove potrebe i prava te osigurati potrebnu razinu kompetentnosti. Tako je npr. dobiveno da je svim ili većini roditelja/obitelji potrebno osigurati ona osnovna znanja i vještine koje će ih osnažiti za kvalitetno i odgovorno roditeljstvo, a time i za kvalitetan razvoj njihove djece. Jednom, čini se manjem, broju roditelja bit će nužno više znanja i izravne pomoći u realizaciji dječjih prava i potreba u obiteljskom domu.

⁵ Pri čemo prvenstveno imamo na umu da je suvremena i demokratska škola puno više usmjerena na odnose i razvoj socijalnih kompetencija učenika nego na školske programe i sadržaje učenja (Ambruš-Kiš i sur., 2009.).

Potreba konceptualnog dinamičkog razvoja vrtića je naznačena kroz zakonsku odredbu iskazanu člankom 16, stavak 1, ZPON koji navodi da je u ostvarivanju programa iz članka 15. istog zakona. „... *dječji vrtić dužan stvarati primjerene uvjete za rast i razvoj svakog djeteta i dopunjavati obiteljski odgoj i svojom otvorenosti uspostaviti djelatnu suradnju s roditeljima i neposrednim dječjim okruženjem*“ (1997.). Mogućnosti i motivacija odgojitelja u vrtićima da preuzmu važnu i tešku ulogu savjetovanja i edukacije roditelja kroz partnerski odnos su parametri koji nisu dovoljno istraživani. Ipak, pretpostavljamo da su u interakcijskoj vezi i s društvenim ugledom same struke. Bjelajac (2006.) je svojim istraživanjem utvrdio nalaze prema kojima u usporedbi s drugim zanimanjima, odgojiteljice uživaju osrednji društveni ugled. Viši ugled od njih imaju liječnici, znanstvenici, direktori, profesori, ekonomisti, pravnici i obrtnici, a niži ugled od njih uživaju službenici, prodavači, frizeri, konobari, fizički radnici i ulični čistači. Dalje, način na koji roditelj i odgojiteljice doživljavaju dijete ne mora biti isti, što potvrđuju neka strana istraživanja (Kontoniemi i sur., 2007.; Poikonen i sur., 2007.) ali i istraživanje koje je proveo Janković (2002.) prema kojemu postoje statistički značajne razlike u tome kako odgojiteljice i majke percipiraju ponašanje istog djeteta. Te razlike autor pripisuje mogućnosti da se djeca različito ponašaju u dvije različite sredine, što opet može, ali i ne mora biti uvijek tako. Dakle, brojna su specifična pitanja koja valja istraživati, a odnose se na mogućnosti unapređivanja odgojno-obrazovnog rada u vrtićima kroz suradnju s roditeljima.

Slijedom rečenog, Slunjska (2008.) smatra da je upravo stvaranje zajedničke percepcije i zajedničke pozitivne slike o djetetu (na temelju intenzivne suradnje roditelja i odgojitelja putem neprekidne razmjene subjektivnih iskustava i pažljivog razumijevanja djeteta), ključno za cjelovito razumijevanje djeteta i uvažavanje njegovih posebnosti. S tim ciljem svaki bi vrtić svakim svojim postupkom trebao roditeljima pristupiti s prihvaćanjem, uvažavanjem i dobrodošlicom. Dobrodošlica roditeljevom dolasku u vrtić u bilo koje vrijeme, te bez obzira na dob djeteta nikada ne bi smjela biti ugrožena, a posebice ne u vrijeme odgojno-obrazovnog procesa koji predstavlja neponovljivu priliku da roditelji svoju djecu upoznaju u socijalnom kontekstu koji je bitno različit od roditeljskog (Slunjski, 2008.). Vrtićka druženja roditelja, djece i odgojatelja mogu biti i planirana, najčešće vezana uz obilježavanje različitih blagdana i praznika, ili pak uz obrađivanje određenih tema, kao što je primjerice „Zanimanje moga tate/mame...“ kada roditelji dolaze u vrtić i djeci pričaju o tome što rade na svom poslu, kakav je to posao i slično. U svakom slučaju, razina i kvaliteta uključenosti roditelja u proces ranog odgoja i obrazovanja u značajnoj mjeri određuje ne samo kvalitetu odgojno-obrazovnih iskustava djece u vrtiću, već je to i prilika njihova vlastitog učenja, odnosno razvoja njihovih roditeljskih kompetencija (Slunjski, 2008.).

Djeca s posebnim potrebama u predškolskoj ustanovi

Prema članku 15, stavak 1, ZPON, vrtić je dužan pripremiti i realizirati programe za djecu predškolske dobi s teškoćama u razvoju, odnosno s posebnim potrebama (1997). Prema dokumentu proizašlim iz Ureda pravobraniteljice za djecu, uključivanje djece s teškoćama u razvoju (a čiji roditelji koriste pravo na dopust za njegu) u redoviti desetosatni program redovnog vrtića, vrtić može dopunjavati obiteljski odgoj, može djetetu pružiti sadržaje socijalizacije, potaknuti ga na ulaznje u interakcije s odraslima i vršnjacima koje će za njega biti poticajne i predstavljati dobro razvojno iskustvo. Također, dijete u vremenu provedenom u vrtiću može upoznavati različite aktivnosti, igre, strategije i razviti produktivne kontakte. Program i vrijeme provedeno u vrtiću najbolje će osmisliti stručni tim vrtića u suradnji s roditeljima, te se navodi da to ni u kom slučaju ne treba biti desetosatni program, nego program prilagođen potrebama i mogućnostima djeteta (<http://www.dijete.hr...>).

O problemu institucijskog zadovoljavanja posebnih potreba djece o kojima je riječ, govori Sindik (<http://www.hcjz.hr/c...>), zaposlenik jednog dječjeg vrtića u Zagrebu, te analizira rezultate istraživanja Milanovićeve i suradnica (2000.). Navodi da rezultati tog istraživanja pokazuju da je tada samo oko 30 % djece s posebnim potrebama u Republici Hrvatskoj polazilo neki od programa predškolskog odgoja i obrazovanja. Razlozi zbog kojih djeca nisu uključena u neke institucijske oblike predškolskog odgoja su: mogućnost boravka roditelja s djetetom kod kuće (39,1 %), nema mjesta u dječjem vrtiću (15,2 %), dječji vrtići su previše skupi (10,1 %), nema dječjeg vrtića blizu mjesta boravka djetetove obitelji (7%). Također, roditelji nisu dovoljno informirani o vrstama programa i institucijama za djecu s posebnim potrebama, što je prikazano u tablici 1.

Tablica 1. Informiranost roditelja o programima rehabilitacije djece s teškoćama u razvoju (prilagođeno prema Milanović i sur., 2000.)

	INFORMIRANI	KORISNICI	INTERES
Programi dječjih vrtića s programima rehabilitacije	1,77%	0,22%	5,50%
Kraći rehabilitacijski programi	1,02%	0,14%	4,35%

Dojam roditelja takove (?) djece je da postoji uistinu mali broj institucija sa svrhom dijagnostike («kategorizacije») i terapije djece s teškoćama u razvoju i djece s posebnim potrebama uopće. Mnoge vrste razvojnih teškoća i posebnih potreba nisu obuhvaćene programima ili institucijama u Hrvatskoj, čak ni u Gradu Zagrebu. Gotovo svi roditelji djece zadovoljni su programima predškolskog odgoja sa stanovišta

korisnosti za djecu (čak 99 %). Također, rezultati pokazuju da su roditelji predškolske djece puno više zadovoljni ponudom programa u Zagrebu, nego u regionalnim centrima ili pak lokalnim zajednicama ili selima (64,3 % u Zagrebu u usporedbi s manje od 50 % u lokalnim zajednicama). Ponudom programa su puno zadovoljnije majke djece, koje imaju samo osnovnoškolsko obrazovanje (61,3 %), nego majke koje su visokoobrazovane (43,3%).

U daljoj raspravi, Sindik (<http://www.hcjz.hr/c...>) navodi da je moguće kako roditelji «ne vide» transparentno korisnost sustavnog predškolskog odgoja i obrazovanja za njihovo dijete, pa su skloniji dijete ostaviti kod kuće ili ga na drugi način zbrinuti (umjesto uključivanja u institucionalni predškolski odgoj). Na temelju podataka o informiranosti roditelja, dojam je da roditelji djece vjeruju da je vrlo mali broj specijaliziranih institucija sa svrhom dijagnostike (kategorizacije) djece s teškoćama u razvoju kao i djece s posebnim potrebama, kao i sa svrhom terapije. Djeca s kombiniranim teškoćama u razvoju vrlo teško se uključuju u tretman specijaliziranih vanjskih institucija, pa nerijetko roditelji ne znaju kome se obratiti za dijagnostiku i tretman djeteta. Roditelji djece s teškoćama u razvoju nemaju obavezu ili ne vide jasnu korist od provođenja precizne dijagnostičke procedure za dijete. Autor završava konstatacijom da ukoliko su takva djeca uključena u program dječjeg vrtića, dječji vrtić u tom slučaju ne može imati zakonsko odobrenje za prilagodbu okruženja djetetu s teškoćama u razvoju (ponajprije upis manjeg broja djece u odgojnu grupu u koju je dijete integrirano).

Zaključak

Znanje o ranim intervencijama, kako prema djeci općenito tako i prema djeci s posebnim potrebama, raste u svijetu i dio tih spoznaja se odražava i na našu znanstvenu zajednicu (ISEI, 2007.), a samim time i na stručnu javnost. Dio tih spoznaja odnosi se i na razinu uključenosti roditelja u rad i program predškolske ustanove, čije pojedine aspekte analizira ovaj rad.

Kao prvo, jedan od negativnih, a postojećih aspekata odnosi se na nesrazmjer između onog broja djece s posebnim potrebama koji se upisuje u osnovnu školu i onog broja djece koji je uključen u bilo koji od programa predškolskih ustanova u našoj zemlji, pri čemu je vrlo bitno kritički razmotriti element postojeće zakonske regulative.

Drugo, s obzirom da spomenuti nesrazmjer vodi k neminovnom postavljanju pitanja vezanih uz konceptualno i organizacijsko osmišljavanje bolje uključenosti sve djece, a osobito djece s posebnim potrebama u predškolske programe, vrlo je značaj-

no kritički se osvrnuti na različitost kurikulumu predškolskih ustanova, te njihovo usmjeravanje k ideji o kreiranju vrtića kao organizacija koje uče.

Treće i četvrto, kao što to niz istraživanja pokazuje, uključenost roditelja na suradničkoj razini u programe i svakodnevni rad predškolskih ustanova ima niz pozitivnih, kako kratkoročnih tako i dugoročnih efekata, ne samo na cjelokupni psihički razvoj djeteta već i na kvalitetniji razvoj roditeljskih kompetencija. (? koga) uključivanja aih

Naposljetku, u našoj zemlji nema dovoljno istraživanja kojima bi se utvrdili razlozi nesrazmjera, kojega mi kao istraživači na osnovu stručnog iskustva procjenjujemo, između zakonski propisanih prava prema djeci s posebnim potrebama i njihovoj realizaciji u praksi. Stoga bi, znanstvena istraživanja, koja bi utvrđivala etiologiju i fenomenologiju latentnih odnosa stavova i ponašanja društva prema društvenim grupama koje iziskuju dodatnu skrb i brigu, pridonijela boljem razumijevanju i uspješnosti suradnje u predškolskim ustanovama. Zajednički cilj takve suradnje je uspješna socijalna integracija sve djece, pa tako i djece s posebnim potrebama.

Literatura:

- Bašić, J., Ferić, M. i Kranželić, V. (2001.), *Od primarne prevencije do ranih intervencija*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Belfield, C. R., Nores, M., Barnett, S. W. i Schweinhart, L. J. (2006.), The High/Scope Perry Preschool Program: Cost-benefit analysis using data from the age-40 follow-up. *Journal of Human Resources*, 41(1), 162-190.
- Benjak, T. (2010.), *Kvaliteta života i zdravlje roditelja djece s pervazivnim razvojnim poremećajima*, Doktorska disertacija Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Berlinski, S., Galiani, S. i Gertler, P. (2006.), *The Effect of Pre-Primary Education on Primary School Performance*. William Davidson Institute Working Papers Series wp838, William Davidson Institute at the University of Michigan Stephen M. Ross Business School.
- Berlinski, S., Galiani, S. i Manacorda, M. (2008.), Giving children a better start: Preschool attendance and school-age profiles. *Journal of Public Economics, Elsevier*, vol. 92(5-6), 1416-1440.
- Bjelajac, S. (2006.), Društveni ugled odgojitelja. U H. Ivon (Ur.), *Prema kvalitetnoj školi*, Hrvatski pedagoški književni zbor, Ogranak Split i Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Blau, D. i Currie, J. (2004.), *Preschool, Day Care, and Afterschool Care: Who's Minding the Kids?* NBER Working Papers 10670, National Bureau of Economic Research, Inc.
- Bouillet, D. (2010.), Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja, *Školska knjiga*, Zagreb.
- Cascio, E. (2004.), *Schooling attainment and the introduction of human capital into public schools*. Mimeo. Davis: University of California.
- Coyne, I., T. i Cowley, S. (2007.), Challenging the philosophy of partnership with parents: A grounded theory study. *International Journal of Nursing Studies* 44, 893-904.

- Čepić, R. i Krstović, J. (2008.), *Cjeloživotno učenje i organizacije koje uče za održivu budućnost – izazovi i pitanja*. U Uzelac, V. i Vujčić, L. (Ur.), Zbornik: Cjeloživotno učenje za održivi razvoj, Plitvice, Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Dulčić, A. (2002.), *Ovo je i naš svijet*. Izvješće o životu invalidne djece za opću skupštinu Ujedinjenih naroda, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb.
- Farrell B., Elliott I., i Ison E. (2004.), Partnership with parents and disabled children. HIA of the All-Inclusive Wraparound Project for children with a disability. *Environmental Impact Assessment Review, Vol. 24, Issue 2*, 245-254.
- Eisenberg, N. i Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. U: N. Eisenberg (Ur.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (5. izdanje, str. 701-778). New York: Wiley.
- Grđan, Z. (2008), *Interkulturalna pedagogija – sukonstrukcija kurikulumu cjeloživotnog odgoja i suvremene škole*. U Uzelac, V. i Vujčić, L. (Ur.), Zbornik: Cjeloživotno učenje za održivi razvoj, Plitvice, Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Igrić, Lj. (2007.), Hrvatski nacionalni obrazovni standard i djeca s posebnim obrazovnim potrebama, *Dijete i društvo*, 9,1,113-125.
- Ilišin, V., Marinović Bobinac, A. i Radin, F. (2001.), *Djeca i mediji*. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, IDIZ, Zagreb.
- ISEI: 2nd Conference of the International Society on Early Intervention, Zagreb, Croatia, June 14-16, 2007.
- Janković, J. (2002.), Ponašanje djece predškolske dobi u percepciji roditelja i odgajateljica. *Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada (1330-6456)* 9, 1; 5-16.
- Kikas, E. (2007.), Trust and co-operation between preschool teachers and parents. *17th EECERA Annual Conference: Exploring Vygotsky's Ideas: Crossing Borders* (p. 148). Prague, Czech Republic, 29th August – 1st September, Europe, International STEP by STEP Association.
- Kontoniemi, M., Niilo, A., Poikkonen, P. L., Kikas, E., Kontoniemi, M., Rasku-Puttonen, H., Lerkkanen, M. K., Poikkeus, A. M., Veisson, M., Hinn, M. i Kööp, K. (2007.), Parent-teacher trust and possibilities of co-operation. *17th EECERA Annual Conference: Exploring Vygotsky's Ideas: Crossing Borders* (p. 149). Prague, Czech Republic, 29th August – 1st September, Europe, International STEP by STEP Association.
- Ljubetić, M. i Nejašmić, S. (2005.), Partnerstvo odgojitelja i roditelja u građenju kvalitetnih odnosa s djecom predškolske dobi kao prevencija ovisnosti. U M. Mušanović i J. Barbir (Ur.), *Zbornik: Prema EU strategiji suzbijanja zlouporabe droga*, Hrvatsko futurološko društvo, Split.
- Magnuson, K., Ruhm, C., i Waldfogel, J. (2007.), The persistence of preschool effects: Do subsequent classroom experiences matter? *Early Childhood Research Quarterly*, 22(1), 18-38.
- Milanović, M., Stričević, I., Maleš, D., Sekulić Majurec, M. (2000.), *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*. UNICEF, Zagreb.
- Miljak, A. (2007.), Teorijski okvir sukonstrukcije kurikulumu ranog odgoja. U V. Previšić (Ur.), *Kurikulum: teorije-metodologija-sadržaj-struktura*, Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu; Školska knjiga, Zagreb.
- Niilo, A., Kikas, E., Veisson, M., Hinn, M. i Kööp, K. (2007.), Family involvement and trust in kindergarten and school. *17th EECERA Annual Conference: Exploring Vygotsky's Ide-*

- as: *Crossing Borders* (p. 148-149). Prague, Czech Republic, 29th August – 1st September, Europe, International STEP by STEP Association.
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010.): Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685> (5.11.2010.)
- Piante, R. C., Kraft-Sayre, M., E., Rimm-Kaufman, S., Gercke, N., i Higgins, T. (2001.), Collaboration in building partnerships between families and schools: The National Center for Early Development and Learning's Kindergarten Transition Intervention. *Early Childhood Research Quarterly Special Issue: Partnerships in Inquiry: New Models for Early Childhood Research Collaboration*, 16, 117-132.
- Poikonen, P-L., Kontoniemi, M., Rasku-Puttonen, H., Lerkkanen, M. K. i Poikkeus, A. M. (2007.), From co-operation to partnership between parents and preschool teachers. *17th EECERA Annual Conference: Exploring Vygotsky's Ideas: Crossing Borders* (p. 149-150). Prague, Czech Republic, 29th August – 1st September, Europe, International STEP by STEP Association.
- Tatković, N. i Špelić, A. (1998.), Istraživanje važnosti odgojno-obrazovnog rada u predškolskim ustanovama za kvalitetno uključivanje djeteta u redovno obrazovanje, U V. Rosić (Ur.), *Zbornik radova "Kvaliteta u odgoju i obrazovanju"* ("The Quality in Education and Teaching"), (293-306), Međunarodni znanstveni kolokvij, Sveučilište u Rijeci, Pedagoški fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju, Rijeka.
- Schweinhart, L. J., Montie, J., Xiang, Z., Barnett, W. S., Belfield, C. R., i Nores, M. (2005.), *Lifetime effects: The HighScope Perry Preschool study through age 40*. (Monographs of the HighScope Educational Research Foundation, 14). Ypsilanti, MI: HighScope Press.
- Slunjski, E. (2008). Dječji vrtić: zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja. *Spektar media*: Zagreb.
- Viitala, R. (2007.), Inclusive education of children with emotional and behavioural problems. *17th EECERA Annual Conference: Exploring Vygotsky's Ideas: Crossing Borders* (p. 224). Prague, Czech Republic, 29th August – 1st September, Europe, International STEP by STEP Association.
- Walker, S. i Berthelsen, D. (2007.), Social inclusion of young children with autistic spectrum disorder in australian early childhood programmes. *17th EECERA Annual Conference: Exploring Vygotsky's Ideas: Crossing Borders* (p. 263). Prague, Czech Republic, 29th August – 1st September, Europe, International STEP by STEP Association.
- Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (1997.), NN/01-97-118/1.
<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2195> (5.10.2010. godine)
http://www.dijete.hr/attachments/074_VRTIC%20I%20DJECA%20S%20TESKOCA-MA%20U%20RAZVOJU.pdf (08.12.2009. godine)
<http://www.hcjj.hr/clanak.php?id=13744&rnd=> (5.10.210. godine)

Cooperation with Parents in Preschool Institutions: Analysis of Certain Aspects

Summary

The cooperation between preschool educators and parents is one of the basic prerequisites of successful early and preschool education within institutional preschool education in Croatia. Consequently, the main aim of this paper is to attempt to give an insight into the present situation and to review all the possibilities of enhancing pedagogical and psychological work in the field of cooperation with parents and other child caretakers. Besides, the focus of this paper is directed to the specific problem of enhancement of pedagogical and psychological work regarding the cooperation with parents of children with special needs (including both children with disabilities and gifted children).⁶ First, all relevant expert and scientific research performed in this country with the aim of emphasizing this problem is reviewed. Also, all relevant data regarding the legislative regulation with all significant indicators in Croatia are presented. After the discussion, the guidelines for future research and expert work are defined which could provide more successful cooperation between preschool educators and families with the aim of better social integration of their children. Finally, some suggestions for future research are given.

Key words: cooperation, preschool educators, parents, children with special needs

⁶ The expression children with special needs embrace disabled and gifted children 73